

CSOPORTSTRUKTÚRA ÉS CSOPORTDINAMIKA

1

A csoport fogalma:

A csoport a mindennapi lét közege. Több – legalább három – személyből áll, akik kölcsönös függésben állnak egymással, individuálisan nem elérhető szükségletek kielégítésére.

A csoport néhány ismérve:

- Egy vagy több közös tulajdonsággal rendelkeznek
- A tagok önmagukat mindenki mástól megkülönböztethető egységként szemlélik
- A tagokban célok és érdekek kölcsönös összefüggésének tudata él
- A tagok interakcióban állnak egymással
- A tagok céljai egymást kölcsönösen feltételezik
- Normarendszer alakul ki, mely szabályozza és irányítja a tagok interakcióit
- Szabályok sora alakul ki a tagok tevékenységére, kötelezettségeire és jogaira vonatkozóan. (Deutsch)

Makrocsoportok

Objektív vonatkoztatási rendszerek: társadalmi osztályok, életkor, lakóhely, munkahely szerint

Mikrocsoportok

Az egyén *személyes* vonatkoztatási kerete (interakciók, státusok, szerepek, csoportcélok)

CSOPORTSTRUKTÚRA ÉS CSOPORTDINAMIKA

2

Csoporttípusok

1. **Primér** (család)
2. **Szekunder** (munkatársak, baráti kör)
 - a.) *formális*: szervezetek által létrehozott, hierarchikus szerveződésű csoport, társadalmi szükségletek kielégítésére. A formális csoportokban is kialakul a csoport informális kapcsolatrendszere.
 - b.) *informális*: önkéntes, mellérendelt kapcsolatok jellemzik, rokonszenven alapuló viszonyok.
3. **Tagsági csoportok**: amely csoportoknak az egyén tagja.
4. **Vonatkoztatási csoportok** (*referencia csoportok*): amelyeknek normáihoz, értékeihez, elvárásaihoz az ember alkalmazkodik (viszonyítja, vonatkoztatja magát)

Egyén és csoport

J. Piaget: fokozatos szocializáció: énközpontúság, majd a társas viszonyrendszer kialakulása.

H. Wallon: az én és a másikhoz való viszonyrendszer együttesen alakul ki.

R. Zazzo: az egyén és a társas egymástól elválaszthatatlan, az „én” feltétele a „másik”.

Csoportkutatás

G. Le Bon: „A tömegek lélektana”.

S. Freud: Tömegelektan és én-analízis. A kollektív tudatalatti háttérében a csoport minden tagjának hasonló elfojtása állnak (szexualitás és agresszió).

J. L. Moreno: Pszichodráma (hangsúly az interperszonális kapcsolatokon).

Mérei Ferenc: Szociometria és szociogram. Az érzelmi viszonyulások a választásokban jelennek meg.

Státusok és szerepek

A státus

Egy formális vagy informális kapcsolatrendszerben elfoglalt pozíció.

Státuskészlet: egy személy által elfogadott pozíciók. Mindegyik státushoz egy szerepkészlet tartozik.

A szerep

Egy adott pozícióban (státusban) lévő személy viselkedésére vonatkozó normák és elvárások összessége. A normák általában a társadalom tagjainak megegyezésén alapulnak. Az egyének sokféle szerepet foglalnak el egyidejűleg és életük során. *Szerepkészlet*: egy státushoz kötődő szerepviszonyok.

Szerepek a csoportban

A csoport működése során mindenkinek felkínál egy funkciót, amelynek teljesítését az egyéntől elvárja.

- *Konstruktív szerepek* (csoport integráció, feladatteljesítés)
- *Diszfunkcionális szerepek* (bohóc, periféria)

H. Bales szerepfelosztása:

- *Feladatorientált szerepek* (cél elérése)
- *Kapcsolatorientált szerepek* (csoportstruktúra fenntartása)

CSOPORTSTRUKTÚRA ÉS CSOPORTDINAMIKA

4

Csoportdinamika (K. Lewin)

- A csoport olyan rendszer, amely *egyensúlyra* törekszik és ezt *önszabályozás* útján igyekszik elérni.
- A másik jelenléte *feszültségforrás* (prestancia érzés).
- Pszichikus mező: a kölcsönös függés *pszichikus* mezőt hoz létre, az ebben ható erők alakítják a viselkedést. Szokások, normák, hierarchiálódás, vezető kiválasztás, rivalizálás, párképződés stb.).
- *Manifeszt és látens szint*: mi az, ami történik, miért történik.

A csoport fejlődése

Fejlődési szakaszok, aggregációból a közösség felé:

1. A szituáció definiálása

- A csoporton kívül gyakorolt szerepeiket hozzák az egyének a csoportba.
- A szerepek egyeztetése, kapcsolat kialakítás.

2. Dependencia, tekintélykeresés

- Dependencia-szükséglet megjelenése, célkitűzés igénye, „mondják meg, mit csináljunk”.
- Ellendependencia: rivalizálás, menekülés, „kinek a véleményét fogadjuk el”.
- A dependencia szakaszának megoldása az *együtműködés* kialakítása, a *kölcsönös* függés (egymásra utaltság) felismerése.

3. Személyes viszonyok kialakulása

- Párképződés, klikkek. Kiköltözés ↔ szolidaritásvállalás
- Csoportfeladat ↔ személyes problémák megjelenése
- Személyesség (énközelség) ↔ távolságtartás
- Kognitív (célra irányuló) ↔ emocionális (kapcsolatra irányuló) szintek szabályozása
- Normaképzés, szabályképzés
- Közös élmények, „mi”-tudat, csoportkohézió

4. Munkafázis, feladatteljesítés

5. Termináció (Időkorlátos csoportoknál, terápiás és tréningcsoportoknál)

Csoportvezetés

Vezetői stílusok (K. Lewin)

1. **Autokratikus:** a vezető jelenlétében magas teljesítmény, távollétében szétesik a csoport.
2. **Demokratikus:** a vezető jelenlététől függetlenül egyenletes teljesítmény.
3. **Szabadjára engedő:** integrálatlan csoport, alacsony teljesítmény.

A vezetővé válás folyamata

1. **A vezető karakterisztikumai:**

A vezetői státus magas fokú *társas hatékonyságot* kíván (szociális penetrancia)

Kompetens szociális attitűd: képesség mások viselkedésének befolyásolására.

2. **A szituáció karakterisztikumai:**

„Zeitgeist”: a megfelelő helyen és időben a megfelelő ember lesz vezető. (Történelmi helyzetek, krízisek).

Vezetői alapbeállítódások

1. *Feladatorientált*

- A hatalom eszköz a cél elérésére
- Önmegvalósításra törekvés
- Sikerorientáció
- Érzelmi-indulati feszültségek elaborációja
- Az adott helyzet kontrolljának szükséglete vezérli

2. *Hatalomorientált*

- A hatalom maga a cél („féljenek tőlem”)
- Biztonságra törekvés
- Kudarckerülés
- Kompetitív (versengő) beállítódás
- Paranoid, alacsony frusztrációtűrés, agresszív, rigid

3. *Kapcsolatorientált*

- Érzelmi kontroll szükséglete („kedveljenek”)
- Belső bizonytalanság túlkompenzálása a szociális közegben

A csoportműködés kutatása (K. Lewin)

Önismereti csoportok, Training-group (T-group), Sensitivity training.

- *Saját élmény* során szerzett tapasztalatok és ismeretek a társas térben végbemenő történésekről, azok törvényszerűségeiről
- Magasabb fokú önismeret
- A csoport működését serkentő és gátló tényezők megismerése
- Szociális készségek fejlesztése

Magatartásformáló hatótényezők:

- Csoportdinamikai folyamatok
- Interperszonális történések
- Polarizáció a csoportban (feszültség, erőter):
„itt és most” ↔ „akkor és ott”